

Izveštaj za verske slobode za 2003. godinu Objavljen od Biro za ljudska prava, demokratija i trud

Predgovor, Voved, i Rezime

Predgovor

Zašto se izgotvjuvaju ovi izveštaji

Stejt Departmentot go podnese ovaj izveštaj pred Kongresot suglasno Delot 102(b) od Međunarodniot zakon za verska sloboda (International Religious Freedom Act - IRFA) od 1998. godina. Spored ovaj zakon, državni sekretar, s pomoć na specijalniot emisar za Međunarodna verska sloboda, pred Kongresot podnesuva "Međunaroden godišnji izveštaj za verska sloboda" što go nadopolnuva neodamnešniot Izveštaj za ljudska prava tako što daga dopolnitelni detaljni informacii po prava svrznani so međunarodna verska sloboda".

Kako se izgotvjuvaju izveštaji

Vo mesec avgust 1993. godina, državni sekretar pristapi kon zasiluvawe na naporite na našite ambasadi vo vrška so ljudskovite prava. Od sekoj sektor vo site ambasadi beše pobarano da pridonesat so informacii i da podnesat izveštaji za kršewe na ljudskovite prava, a bea prezemeni i novi napori za da se povrzat programite što nedostigaa vo razvojoj na ljudskovite prava i na demokratijata. Vo 1994. godina, Biro za ljudska prava i humanitarni prava (Bureau of Human Rights and Humanitarian Affairs) beše priznato i preimenuvano vo Biro za demokratija, ljudska prava i trud (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor), kako odraz na poirokiot opfat i pososredotožen pristap kon zaedničkite prava vo vrška so ljudskovite prava, pravata na rabotnicite i demokratijata. Vo 1998. godina državni sekretar ja osnova Kancelarijata za međunarodna verska sloboda (Office of International Religious Freedom). Vo mesec maj 2002. godina, Xon V. Hanford III (John V. Hanford III) položi zakletva kako vtor specijalen emisar za Međunarodna verska sloboda.

Izveštajot za 2003. godina go opfača periodot od 1. juli 2002. do 30. juni 2003. i e rezultat na ednogodišnite posveteni napori na stotici služenici na Stejt Departmentot, na diplomatskata služba i na drugi vladini institucii. Našite ambasadi, koi gi izgotvija prvišnite nacrt-izveštaji, vo tekot na celiot toj period sobiraa informacii od najrazlični izvori, među koi i od vladini i verski pretstavnici, nevladini organizacii, novinari, monitori na ljudskovite prava, verski grupi i od univerzitetski profesori. Vakvoto sobirawe informacii može da bide rizično, a pretstavnici na amerikanskata diplomatska služba postojano vložuvaat ogromni napori vo otežnati, ponekoga i vo opasni okolnosti, da gi istražat prijavite za zloupotreba na ljudskovite prava, da nadgleduvaat izbori i da

im pomagat na lica { to se zagrozeni poradi svojata verska opredelba.

Otkako ambasadi te gi podgotvija nacrt-izve { tai te, tekstovi te bea isprateni vo Va { ington kade { to bea vniatelnno pregledani od strana na Slu`bata za dr`avni izve { tai i azilantski pra { awa (Office of Country Reports and Asylum Affairs) i Kancelarijata za me|unarodna verska sloboda (Office of International Religious Freedom), i dvete pri Biroto za demokratija, ~ovekovi prava i trud. Tie neposredno sorabotuvaa so drugi slu`bi pri Stejt Departmentot i so Kancelarijata na specijalniot emisar za me|unarodna verska sloboda, koj vo ime na dr`avniot sekretar ja ima najvisokata odgovornost vo vraska so Izve { tajot. Vo tekot na pregleduvaweto, analiziraweto i uto~nuvaweto na izve { tai te, slu`benicite na Stejt Departmentot se slu`ea so izve { tai te na amerikanski i drugi grupi za ~ovekovi prava, na stranski dr`avnici, na pretstavnici na Obedinetite Nacii i na drugi me|unarodni i regionalni organizacii i institucii, kako i na univerzitetski i mediumska stru~waci. Isto taka, tie se konsultiraa so stru~waci vo oblata na verskata diskriminacija i progonuvawe, so verski lideri od site veroispovedi, kako i so stru~waci za pravni pra { awa. Vode~ki princip be { e site relevantni podatoci da bidat proceneti { to e mo`no poobjektivno, potemelno i pofer.

Izve { tajot } e se koristi kako izvor na formira~ka politika, na vodewe na diplomatija i na davawe pomo { , obuka i iskoristuvawe na drugi resursi. Soglasno Me|unarodniot zakon za verska sloboda, ovoj izve { taj } e se koristi i kako osnova vrz koja } e se utvrduva vo koi dr`avi postojat ili se toleriraat "osobeno te { ki kr { ewa" na verskata sloboda. Zemjite { to spored Me|unarodniot zakon za verska sloboda se involvirani vo vakvi i drugi kr { ewa ne se navedeni kako takvi vo ovoj izve { taj, no so niv nezavisno se zanimava i } e se zanimava vladata na SAD. Isto taka, ovoj izve { taj } e poslu`i kako osnova za sorabotka na amerikanskata vlada so privatni grupi vo unapreduvaweto na po~ituvaweto na me|unarodno priznatoto pravo na verska sloboda.

Zbor-dva za upotreba

Me|unarodniot izve { taj za verska sloboda vo golem broj slu~ai naveduva deka edna zemja "generalno go po~ituva" pravoto na verska sloboda. Izrazot "generalno go po~ituva" se koristi zatoa { to za { titata i unapreduvaweto na ~ovekovite prava pretstavuva edna dinami~na zalo`ba; duri ni vo najdobri okolnosti ne mo`e precizno da se ka`e dali nekoja vlada celosno gi po~ituva ovie prava bez da se davaat kvalifikativi. Pa taka, "generalno go po~ituva" e standarden izraz { to se koristi vo opisot na sekoja zemja { to nastojuva da ja { titi verskata sloboda vo celosna smisla na zborot. Zatoa izrazot "generalno go po~ituva" pretstavuva najvisoko nivo na po~ituvawe na verskata sloboda iska`ano vo ovoj izve { taj.

###

Voved

Amerikanci te odamna ja cenat sopstvenata verska sloboda. Vo ponovo vreme, tie gi cenat i zalo`bite na svojata vlada za milionite lu|e vo celiot svet { to poradi svojata verska opredelba stradaat od progoni. Pretsedatelot Bu{ mnogu pati go ima naglaseno prioritetot deka za na{ata nacija va`i sproveduvaweto na verska sloboda. Od izjavata vo negovata Nacionalna bezbednosna strategija deka "]e... vlo`ime posebni napor i za unapreduvawe na slobodata na verska opredelba i svest i }e ja branime od represivnite vladi", do negovoto uveruvawe deka "uspe{ nite op{testva garantiraat verska sloboda -- pravoto da mu se slu`i i da se veli~a Gospod bez strav od progoni", toj jasno dade na znaewe deka verskata sloboda pretstavuva integralen del na amerikanskata nadvore{na politika.

Ova delumno doa|a ottamu { to verskata sloboda pretstavuva integralen del na istorijata i identitetot na Amerika. Amerikanskiot eksperiment po~na so mnogumina { to pristignaa na ovoj breg vo potraga po sloboda { to }e ja veli~aat, a toa prodol`i ponatamu zatoa { to taa sloboda vleze vo na{ite osnova~ki povelbi. Kako { to re~e predsedatelot, "Ne slu~ajno e verskata sloboda edna od centralnite slobodi vo na{iot Zakon za pravata. Toa e prvata sloboda na ~ove~kata du{a -- pravoto da se izgovorat zborovite { to Gospod ni gi stava v usta. Taa sloboda morame da ja branime vo na{ata zemja. Taa sloboda morame da ja branime vo celiot svet".

Verskata sloboda od mnogu aspekti vsu{nost pretstavuva "prva sloboda" { to gi opfa}a drugite osnovni slobodi kako { to e slobodata na govor, slobodata na sobirawe i slobodata na svest. Site ovie prava zaedno ja so~inuvaa sr`ta na demokratskiot razvoj. Tie gi pottiknuvaat ne samo instituciite i demokratskite proceduri, kako { to se gra|anskite vladi i slobodnite izvori, tuku i doblestite na demokratijata, kako { to se vladeeweto i gra|anstvoto { to go cenat i go neguvaat ~ove~koto dostoinstvo. Koga Amerika ja promovira verskata sloboda, taa go promovira {ireweto na demokratijata.

Se razbira, na{ata sopstvena istorija e daleku od sovr{ena, no sepak tokmu taa istorija site nas ne pravi u{te pocvrsto re{eni da go branime ona { to sme go postignale. Ne pravi u{te pocvrsto re{eni da im pomagame na onie milioni lu|e von na{ite granici { to stradaat poradi svojata verska opredelba. Idealite { to bea inspiracija za na{eto osnovawe i den-denes se vtkaeni vo temelite na na{ata politika. Nie kako nacija sekoga { sme go pri fa}ale principot deka na{iot Sozdava~ na sekoj ~ovek mu dal fundamentalni prava i slobodi. Ovie prava za nas se sveti i neprikosnoveni. Za{titata na verskata sloboda zna~i i za{tita na drugite prava { to mu se inherentni na ~ove{tvoto; odzemaweto na verskata sloboda zna~i odzemawe na su{tinskiot princip na ~ove~koto postoeewe.

Iako prioritet na Soedinetite Amerikanski Dr`avi, verskata sloboda ni najmalku ne e na{e ekskluzivno pravo. Minat iot vek osobeno be{e svedok na raste~koto priznavawe na verskata sloboda i na drugite fundamentalni ~ovekovi prava od strana na me|unarodnata zaednica. Ovaa svesnost ima visoka cena, za{to proizleze

te {kite lekci i { to gi donesoa destruktivni ideologii, kolonijalizmot i svetskite vojni. Od seto toa stradawe se iskristalizira eden nov kvalitet na po~ituvawe na zaedni~kata ~ove~ka priroda { to gi nadminuva kulturnite, rasnite, verskite i drugite razliki. Ova vleze vo Univerzalnata deklaracija za ~ovekovi prava od 1948 godina (Universal Declaration of Human Rights), a potoa be { e potvrdeno vo Me|unarodniot dogovor za gra|anski i politi~ki prava (International Covenant on Civil and Political Rights) i vo drugi sli~ni epohalni dogovori. Ovie i drugi dogovori jasno govorat za seopfatniot konsenzus na dr`avite vo celiot svet deka verskata sloboda ime dadena na site lu|e i deka e taa pravo na sekoj ~ovek.

Ovoj zaedni~ki dogovor me|u dr`avite sozdava edna efikasna osnova za zaedni~ka akcija. Amerika ostanuva posvetena na unapreduvaweto na verskata sloboda preku sorabotka so zemji istomisleni~ki vo celiot svet. Iako mo`e da ima razliki po drugi prava vo me|unarodnata aeran, za {titata na slobodata da se veruva i da se veli~a pretstavuva zna~ajna kauza na koja mo`eme site zaedno da rabotime. Vo ovaa kauza imame mnogu partneri i uporno }e nastojuvame da najdeme i drugi.

Promoviraweto na verskata sloboda i osobeno va`no vo tekovната vojna protiv terorizmot. Premnogu ~esto zemjite {to ja zagrozuvaat verskata sloboda namerno ili nenamerno pridonesuvaat i kon terorizmot. Vo neкои slu~ai onie vladi {to se odnesuvaat neprijatelski kon verskata sloboda se istovremeno gostoqubivi kon terorizmot. Vo drugi slu~ai, cel na neкои dr`avi vernicite, duri i pod maskata na antiteroristi~ki kampawi, i gi naso~uvaat kon radikalizam i nasilstvo. Od druga strana, onamu kade {to dr`avata ja za {tituva verskata sloboda, a gra|anite ja cenat kako socijalno bogatstvo, nema mesto nitu za interesi ranost za verski progon i nasilstvoto vrz verska osnova. Takvite op {testva ne samo {to gi toleriraat verskite razliki, tuku golem broj nivni pripadnici se svedoci na praktikuwaweto verska posvetenost kako konstitutiven element na ~ovekovata sloboda i dostoinstvo.

Iako mo`ebi me|unarodnite zakoni ja po~ituvaa, a milioni vernici vo celiot svet ja posakuvaat, verskata sloboda premnogu ~esto i natamu ostanuva krevka, zapostavena i pregazena. Golem broj vernici se staveni vo situacija svojata vera namesto otvoreno da ja praktikuvaat vo tajnost, ili svojata sveta vera namesto vo spokojstvo i vo bezbednost, da ja odr`uvaat so stravi vo tajnost. Mnogumina drugi trpat golemi maki poradi svojata vera, kako {to se tepawe, tortura, pritvori, zatvor ili smrt.

Vladata na Soedinetite Amerikanski Dr`avi e cvrstore {ena da zastane na stranata na progonetite i da istapuva vo imeto na onie ~ii vladi gi zamol~uvaat. Vo namerata da se spre~i ili da se ubla`i zloupotrebata, prviot i najva`en ~ekor e da se istapi javno so tie slu~ai, da se razotkrijat zlozpotrebata i ograni~uwawata. Tokmu toa e i namerata na ovoj izve {taj. Sepak, ne sekade vo svetot e negativen odnosot kon verskata sloboda, {to na {lo svoj odraz i vo ovoj izve {taj. Vo nego se opi {ani i pozitivni trendovi i podobruwaweto na sostojbite.

Ova, petto po red izdanie na Me|unarodniot izve { taj za verska sloboda e objaveno soglasno Zakonot za me|unarodna verska sloboda od 1998 godina. So izve { tajot se nastojuva da se iznesat fakti vo vrška so statusot na verskata sloboda vo celiot svet, so { to istovremeno se rasvetluvaat postojnite problemi i se obezbeduva primaren izvor na amerikanskata politika za verska sloboda. Dr `avite { to gi kr {at verskite prava glavno se opiraa i gi kritikuvaa prvite ~etiri izdanija, no tie bea pozdraveni od strana na vernicite, na nevladinite organizacii za ~ovekovi prava i na drugi dr `avi kako standardna svetska referenca za verskite progoni.

Kancelarijata za me|unarodna verska sloboda

Kancelarijata na specijalniot emisar za me|unarodna verska sloboda postoi ve}e pet godini. Kancelarijata ima ednostavna, pa sepak makotrpna misija da ja promovira verskata sloboda niz celiot svet. Obvrška na emisarot e da raboti kako glaven sovetnik na pretsedatelot i na dr `avniot sekretar po prava vo vrška so me|unarodnata verska sloboda.

Emisarot i negoviot personal go nadgleduvaat statusot na verskite progoni i diskriminacija vo celiot svet i osmisluvaat strategii za reducirawe na zloupotrebite. Ne pomalkuva `no e toa { to tie razvivaat strategii za unapreduvawe na verskata sloboda, so koi istovremeno se udira na klu~nite pri~ini za progonite i se sproveduvaat drugi fundamentalni amerikanski interesi, kako { to e za {titata na su {tinskite ~ovekovi prava, pottiknuvaweto na raste `ot na zreli demokratii i natamo { noto unapreduvawe na vojната protiv terorizmot.

Ovie strategii se sproveduvaat na najrazli~ni na~ini, so pomo { na mnogu diplomatski alatki { to stojat na raspolagawe, kako { to se formalni i neformalni bilateralni pregovori so stranski vladi; u~estvo vo multilateralni forumi kako { to se Obedinetite Nacii i Organizacijata za bezbednost i sorabotka vo Evropa; sorabotka so nevladini organizacii { to rabotat vo oblasta na ~ovekovite prava i verata; kako i sredbi so `rtvi na progoni. ^esto pati emisarot i negoviot personal, zaedno so drugi amerikanski funkcioneri, direktno interveniraat vo konkretni krizni situacii za da gi za {titat vernicite ili za da gi spre~at natamo { nite progoni.

Vo site slu~ai, Kancelarijata vo koja rabotat iskusni slu `benici od diplomatskata slu `ba i od javnata administracija ostvaruva tesna sorabotka so soodvetnite slu `bi vo Stejt Departmentot, vo amerikanskata vlada i vo amerikanskite misii vo stranstvo. Amerikanskite diplomatskite slu `benici vo stranstvo stojat vo prvite redovi na na {ata politika vo vrška so verskata sloboda. Vo tretiot del od rezimeto stanuva zbor za golem broj nivni aktivnosti, kako i za aktivnostite na Kancelarijata za me|unarodna verska sloboda. Sepak, del od nivnite najherojski akcii mora da ostanat vo tajnost zaradi za {tita na onie { to se involvirani.

Vo tekot na mojot mandat kako vtor amerikanski specijalen emisar za Me|unarodna verska sloboda, bi sakal da im se zablagodaram na site slu `benici pri Stejt

Departmentot ovde i vo stranstvo { to go ovozmo`ija objavuvaweto na ovoj izve { taj. Konkretno bi sakal da im oddadam priznane za posvetenata rabota na na { ite slu`benici za ~ovekovi prava niz celiot svet, kako i na pripadnicite na Slu`bata za dr`avni izve { tai i azilantski pra { awa pri Stejt Departmentot, koji naporno rabotea vrz izgotvuvaweto na ovoj izve { taj. Isto taka, sakam da ja iska`am svojata blagodarnost za budnosta i dvopartiskata poddr { ka { to ja poka`uva Kongresot po ova pra { awe. I na krajot, sakam da mu se zablagodaram na mojot personal pri Kancelarijata za me|unarodna verska sloboda, koj { to e neumorno i inspirativno posveten na verskata sloboda za site lu|e.

Xon V. Hanford III,
specijalen emisar za me|unarodna verska sloboda

Rezime za 2003 godina

Verskata sloboda, koja { to pretstavuva su { tinska amerikanska vrednost i kamen temelnik na demokratijata, e centralnata doktrina vo nadvore { nata politika na Soedinetite Amerikanski Dr`avi. Kako { to predsedatelot Bu { ima izjaveno pove}e pati, verskata sloboda e klu~nata komponenta na amerikanskite zalo`bi za ostvaruvawe bezbednost, za za { tita na stabilnosta i za promovirawe na slobodata. Verskata sloboda go zajaknuva razvojt i silata na gra|anskite op { testva, i gi odvra}a lu|eto od verski ekstremizam i od terorizam vrz verska osnova. Osven toa, verskata sloboda pretstavuva univerzalna vrednost { to ne e ograni~ena na nieden region ili veroispoved, tuku e priznata vo me|unarodnite zakoni i vo mnogubrojnite verski tradicii vo celiot svet.

Univerzalnata deklaracija za ~ovekovi prava (Universal Declaration of Human Rights - UDHR), { to vo 1948 godina ja usvoi Generalното sobranie na Obedinetite Nacii, gi proglasi "inherentniot dignitet i ... ednakvite i neotu|ivi prava na site pripadnici na ~ove { tvoto". Vo Deklaracijata pi { uva { e deka "nepo~ituvaweto i preziraweto na ~ovekovite prava predizvikaa varvarski postapki { to ja revoltira svesta na ~ove { tvoto". Pojavata na eden svet vo koj lu|eto u`ivaat vo sloboda na veroispoved ja proklamira kako edna od najvozvi { enite apsiracii na ~ove { tvoto. Vo ^len 18 pi { uva { e deka "sekoj ima pravo da misli slobodno, sekoj ima pravo na sovest i veroispoved; ova pravo podrazbira sloboda da se menuva veroispovedta i sloboda, bilo poedine~no ili vo zaednica so drugi lu|e, javno ili privatno, da se mani festira veroispovedta preku u~ewe, praktikuvawe, ~estvuvawe i proslava na verski praznici". (v. Dodatok A.)

Univerzalnata deklaracija najde svoj odraz vo drugi zna~ajni me|unarodni dogovori { to gi obvrzuva dr`avite da ja po~ituvaat verskata sloboda, kako { to bea Me|unarodniot dogovor za gra|anski i politi~ki prava (International Covenant on Civil and Political Rights) i Deklaracijata za eliminirawe na site formi na netolerancija i

diskriminacija na verska osnova (Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief). (v. Dodatak B.) So potpi { uvaweto na ovie dogovori, re~isi site vladi vo svetot se obvrzaa da go za { tituvaat pravoto na verska sloboda za site onie { to `iveat vo ramkite na nivnite granici.

Pa sepak, i pokraj ovie na { iroko pri fateni me|unarodni instrumenti, golem del od svetskata populacija `ivee vo zemji vo koi e ograni~eno ili zabraneto pravoto na verska sloboda. Milioni lu|e `iveat vo totalitarni ili avtoritarni re`imi, { to se re { eni da ja kontroliraat veroispovedta na lu|eto i nivnata verska praktika.

Nekoi re`imi neprijatelski se odnesuvaat kon malcinski ili "neodobreni" religii, dodeka pak drugi toleriraat, a so toa i pottiknuvaat na progoni ili diskriminacija. Sepak nekoi vladi --vklu~uvaj}gi naprednite i mladite demokratii -- usvoile diskriminatorska legislativa ili politika { to preferira da favorizira nekoi religii za smetka na drugi.

Nekoi vladi nametnuvaat nepotrebni ili optovaruvaki uslovi za registracija na verski grupacii i im zabranuvaat da odr`uvaat sredbi, da ~estvuvaat, ili da vr { at drugi osnovni verski aktivnosti pred da se registriraat. Ovoj uslov po svojata priroda e podlo`en na zloupotreba od strana na lokalnoto pravosudstvo, duri i vo slu~ai koga centralnata vlast go sozdala za da se primenuva na nediskriminatorski na~in. Isto taka, ni legitimnata zagri`enost poradi destruktivnoto i nezakonsko odnesuvawe na mal broj grupi ne treba da se koristi za da se diskriminiraat ili da se `igosuvaat drugite miroqubivi i nedestruktivni ~lenovi na istata verska grupacija. Ovoj problem e osobeno prisuten vo nekoi zemji vo Sredna Azija, vo Isto~na Azija i na Bliski ot Istok, kade { to se primenuvaat golemi restrikcii vrz slobodata na veroispoved taka { to tesno se definira ona { to pretstavuva pri fatлива i oficijalno priznata verska praktika. Osven toa, nekoi zapadnoevropski dr`avi imaat usvoeno politika { to rezultira vo `igosuvawe na malcinskite religii taka { to gi identifikuvaat kako opasni "sekti" ili "kulтови". I ova pretstavuva problem, za { to nekoi zemji vo Sredna Azija i vo drugi regioni tvrdat deka ja prezele zapadnoevropskata anti-kultna legislativa kako model za svoje visoko restriktivni i represivni zakoni za registracija.

Pri analiziraweto na okolnostite na verskata sloboda vo mnogu zemji vo svetot, ovoj izve { taj nastojuva da gi dokumentira efektite na istorijata, kulturata i na tradicijata. Mo`ebi nekoja konkretna religija so vekovi dominirala vo `ivotot na eden narod, { to go ote`nuva pri fa}aweto na novi veri { to otvoraat predizvici i vo kulturna i vo teolo { ka smisla. Me|utoa, tradicijata i kulturata ne bi trebalo da se koristat kako podlo { ka za zakoni ili politika { to ja ograni~uvaat vistinskata religiozna vera ili nejzinata legitimna manifestacija.

Vladata na Soedinetite Amerikanski Dr`avi e i natamu zagri`ena poradi diskriminacijata i nasilstvoto vrz lica od site veri i etni~ki grupi.

Diskriminacijata i nasilstvoto vrz bilo koj miroqubiv vernik pretstavuva kr { ewe na Univerzalnata deklaracija za ~ovekovi prava i na drugi me|unarodni dogovori { to ja davaat osnovata za na { ata poddr { ka na me|unarodnata verska sloboda.

Antisemitizmot, na primer, istovremeno zna~i i verska i etni~ka diskriminacija, pa amerikanskata vlada i me|unarodnata zaednica sé u { te go smetaat za golem problem. Godina { niov izve { taj uka`uva na zagri`uva~ki porast na antisemitizmot vo nekolku evropski dr`avi. Na konferencijata za antiemitizmot vo mesec juni vo

Viena so cel da se prezeme ne { to po ova pra { awe, ~ij doma } in be { e Organizacijata za bezbednost i sorabotka vo Evropa, be { e konstatirano deka antiseminizmot pretstavuva problem od domenot na ~ovekovite prava.

Vo krajna linija, politikata i praktikata na sekoja dr `ava vo pogled na verskata sloboda mora da se soobrazi so me|unarodnite normi. Amerika ja pri fa }a sopstvenata odgovornost spored tie normi vo ~uvaweto i za { titata na verskata sloboda.

Rezimeto se состоi od tri dela. Prviot del gi identi fikuva golem broj dr `avi kade { to verskata sloboda e ograni ~ena i nivnite postapki i politika gi klasificira vo pet kategorii. Vo vtoriot del se izneseni primeri na dr `avi ~ii vladi imaat prezemeno zna ~itelni kon unapreduvawe ili za { tita na verskata sloboda, iako vo niv mo `ebi sé u { te ima seriozni problemi. Vo tretiot del se izneseni zabele `itelni pot fati na amerikanskata vlada vo pottiknuvaweto na drugi dr `avi da ja promoviraat verskata sloboda.

^ itatelite treba da imaat na um deka nekoj dr `avi se spomenuvaat vo pove }e delovi od zaklu ~okot, vo zavisnost od vidot na akcija ili situacija za koja stanuva zbor. Nekolku dr `avi od prviot del bi mo `ele da vlezat vo nekolku od pette kategorii; me|utoa, vo interes na konciznosta, sekoja dr `ava e navedena samo edna { , vo kategorijata { to najdobro gi karakterizira osnovnite barrieri za verskata sloboda vo taa zemja

Porane { na jugoslovenska republika Makedonija

Me|unaroden izve { taj za verski slobodi za 2003 godina
Objaven od strana na Biroto za demokratija, ~ovekovi prava i trud

Verskata sloboda e zagarantirana so Ustavot, a vladata ova pravo generalno go po~ituva vo praktikata.

Vo periodot op faten vo izve { tajot ima podobruvawe na statusot na po~ituvaweto na verskata sloboda. Ramkovniot dogovor od 13 avgust 2001 godina, { to be { e sklu ~en za da mu se stavi kraj na buntot na etni ~kite Albanci vo Makedonija, so dr `e { e { iroki konstitucionalni i legislativni reformi fokusirani vrz pravata na pogolemoto malcinstvo. Na po~etokot na implementiraweto na ovoj dogovor i vo tekot na izbornata kampawa vo 2002 godina, verskite pra { awa bea poistaknato politizirani. Po formiraweto na vladata na 31 oktombri 2002 godina, pretstavnice gi ubla `ija etni ~kite i verskite tenzii. Vo mnogubrojni javni priliki, pretstavnice na vlasta go reduciraa nivoto na retorika i dosledno go promoviraa pomiruvaweto. Otsustvoto na provokativni akcii i javni izjavi od

strana na vladini predstavnici, { to ja karakterizira { e prethodnata vlada, dovede do pogolemo po~ituvawe na verskata sloboda. Pokraj toa, vo periodot { to e opfaten vo ovoj izve { taj nema { e nikakvi napadi vrz crkvi ili xami i. Zakonot donekade go ograni~uva praktikuvaweto na verata so toa { to go ograni~uva postavuvaweto na verski objekti i mesta kade { to mo`e da se davaat dobrovolni prilozii.

Generalno prijatelските relacii me|u razli~ni verski zaednici pridonesoa kon verskata sloboda.

Amerikanskata vlada diskutira so vladata po prafa svrzani so verskata sloboda vo kontekst na svojot celokupen dijalog i politika na promovirawe na ~ovekovite prava.

I del. Verska demografija

Zemjata se protega na vkupna povr {ina od 9.781 kvadratni miljii, so naselenie od okolu 2 milioni `iteli. Vo zemjata ima dve glavni religii: pravoslavното hristijanstvo i islamot. Nominalno, pribli`no 66% od populacijata e makedonsko pravoslavno naselenie, pribli`no 30% se muslimani, pribli`no 1% se katolici, i pribli`no 3% se od drugi veroispovedi (mnogu razli~ni protestantski veroispovedi). Isto taka, vo Skopje ima i mala evrejska zaednica. Verskoto u~estvo ima tendencija da se fokusira na glavnite praznici ili na nastani od `ivotniot ciklus.

Aktivni se golem broj stranski misioneri i tie predstavuvaat {i irok opseg na veroispovedi. Mnogu od ovie misioneri vleguvaat vo zemjata vo vrska so svojata rabota, ~esto vo oblata na dobrotvornata dejnost ili na medicinata. Aktivni se nekolku protestantski misionerski grupi i pripadnici na Jehovinite svedoci.

II del. Statusot na verskata sloboda

Pravna/politi~ka ramka

Verskata sloboda e zagarantirana so Ustavot, a vladata generalno go po~ituva ova pravo vo praktikata. Me|utoa, zakonot donekade postavuva ograni~uvawa na verskata praktika, { to se odnesuva i na postavuvaweto verski objekti i mesta kade { to mo`e da se davaat dobrovolni prilozii. Kako del od Ramkovniot dogovor od avgust 2001 godina, { to mu stavi kraj na buntot na etni~kite Albanici vo Makedonija, bea воведени izmeni vo Ustavot so koi vo nego se vkl~eni Evrejskata zaednica i Metodisti~kata crkva. Niedna od ovie zaednici nema oficijalen status, nitu privilegii.

Ustavната odredba za verska sloboda e dopolnitelno precizirana vo Zakonot za verski zaednici i verski grupi od 1997 godina. Ovoj zakon gi ozna~uva Makedonskata pravoslavna crkva, islamskata zaednica, Rimokatoli~kata crkva, Evrejskata zaednica i Metodisti~kata crkva kako verski zaednici, a site drugi veroispovedi

kako verski grupi. Medu toa, medu verskimi zaednicami i grupi ne postoji pravna diferencijacija. V 1999 godina Ustavniot sud isfrli nekolku odredbi od Zakonot od 1997 godina, a preostanite odredbi vo praktikata ne se primenuvaat dosledno.

Vladata bara od verskimi grupi da se registriraat. Zakonot za verski zaednici i verski grupi sodr`e {e golem broj konkretni uslovi za registracija na verski grupi {to Ustavniot sud gi isfrli vo 1999 godina. Kako posledica na toa, nastana golema konfuzija okolu toa koi proceduri se séu {te va`e~ki, a nastojuvawata na nekolku stranski verski tela da se registriraat bea prolongirani. Ovoj zakon ima tendencija da gi favorizira tradicionalnite veroispovedi, {to se registrirani kako zaednici. Drugite veroispovedi se registrirani kako verski "grupi" i, vo sporedba so tradicionalnite verski zaednici ili organizacii, bea podlo`eni na postroga proverka od strana na Republi~kata komisija za odnosi so verski zaednici. Vo tekot na periodot opfaten vo ovoj izve {taj, ovoj proces i natamue baveni slo`en. Vo praktikata, verskimi grupi mora da se registriraat za da dobijat dozvola za izgradba na crkvi, a od vladata da baraat vizi za stranski lica i drugi dozvoli. Vo tekot na 2002 godina na verskimi grupi im be {e odobrena pravna registracija i nema prijavi deka na nekoja grupa registracijata ñ bila odbiena. Na primer, Kampot krstonosci za Hristos baraa registracija i taa im be {e odobrena od strana na Komisijata, a nejinite rabotnici dobija verski vizi.

Isto taka, Zakonot za verski zaednici i verski grupi gi obvrzuva strancite {to vr {at verska dejnost i sproveduvaat razli~ni verski ceremonii da se registriraat kaj vladinata Komisija za odnosi so verski zaednici. Vladata ne gi ograni~uvanit u aktivno gi nadgleduva novite grupi, nitu pak ja informira javnosta za nivnoto postoeve. Vladata ve}e ne vodi evidencija na registrirani verski grupi i zaednici.

Restrikcii vrz verskata sloboda

Zakonot za verski zaednici i verski grupi postavuva izvesni restrikcii vrz postavuvaweto verski objekti i parohiski u~ili {ta. Ovoj zakon ovozmo`uva verskimi ceremonii i aktivnosti "da se odvivaat vo crkvi, vo xamii i vo drugi hramovi, kako i vo gradinite {to se del od ovie objekti, kako {to se grobi {ta i drugi objekti na verskata grupa". Ovozmo`eno e da se dr`i bogoslu`ba i na drugi mesta, za {to treba da se dobie dozvola najmalku 15 dena prethodno. Za vr {ewe verski obredi vo privatnite domovi ne e potrebno da se bara dozvola ili odobrenie. Vo zakonot, isto taka, stoi deka verskimi aktivnosti "ne sme da go naru {uvaat javniot red i mir, i ne sme da iska`uvaat nepo~ituvawe kon verskimi ~uvstva i kon drugi prava i slobodi" na lica {to ne se pripadnici na taa religija. Pove}eto od ovie zakonski odredbi Vladata ne gi primenuva aktivno, tuku reagira koga }e dobie nekoja poplaka.

N nekolku registrirani protestantski grupi ne uspeaja da dobijat grade`ni dozvoli za nov crkoven objekt poradi birokratskite komplikacii {to vlijaat vrz izgradbata na site novi objekti. Crkvi i xamii ~esto pati se gradat bez soodvetni grade`ni dozvoli. Vladata nema prezemeno ni {to protiv verski objekti {to nemaat soodvetni

grade`ni dozvoli.

Isto taka, Zakonot za verski zaednici i verski grupi donekade go ograni~uva pribiraweto dobrovolni prilozii so toa { to gi ograni~uva samo na mesta kade { to se vr {at verski ceremonii i aktivnosti; me|utoa, ovie zakonski odredbi ne se sproveduvaat vo praktikata.

Vo tekot na periodot opfaten vo izve {tajot, vladata { to be {e izbrana vo septemvri 2002 godina se oddale~i od politikata na prethodnata vlada na politizirawe na verskite pra {awa. Novata vlada pottiknuva na me|uetni~ko, a kako posledica od toa i na me|ureligisko pomiruvawe. Za vreme i po izbornata kampawa i potoa, vladata vo golem broj slu~ai povikala na etni~ka i verska tolerancija; ovie apeli se emituvani na televiziskite vesti i objaveni vo pe~atenite mediumi. Vo mesec maj premierot Crvenkovski, zaedno so pretstavnici na razli~ni verski zaednici, se obrati na konferencijata za tolerancija { to ja organizira Fondot za Holokaustot na Makedonija. Otsustvoto na provokativni postapki i retorika, { to bea karakteristi~ni za prethodnata vlada, pretstavuva zna~aen faktor vo podobruvaweto na po~ituvaweto na verskata sloboda.

Decata pod 10-godi { na voзраст ne dobivaat verska pouka bez dozvola na svoite roditeli ili starateli. So noviot zakon se ovozmo`uva versko obrazovanie vo u~ili {tata na dobrovolna osnova. Vladata i natamugi razviva nasokite na implementacija.

Spored zakonot, decata vo osnovnite u~ili {ta moraata da u~aat na makedonski jazik, a nivnite nastavnici ne smeata da bidat stranski lica, duri i ako i samite deca se stranci i ne go znaat makedonskiot jazik. Isto taka, na stranski lica ne ime dozvoleno da rabotat vo obrazovni institucii, da vodat nastava ili da im davaat ocenki na lica {to nemaat dr`avjanstvo. Vo septemvri 2002 godina vlastite ja zatvorija Akademijata Timoti, evangelisti~ka hristijanska akademija {to ja vodea stranski lica za deca stranci. Vo dekemvri 2002 godina, novata vlada na vrabotenite vo u~ili {teto im izdade rabotni vizi, a vo juni Akademijata dobi odobrenie za registracija kako nevladina organizacija.

So Zakonot za verski zaednici i verski grupi konkretno im se odobruva na stranski gra|ani da vr {at vrski dejnosti, no samo na barawe na registrirano versko telo. So ogled na toa deka mnogu evangelisti~ki hristijanski misioneri sakaat da vr {at verski dejnosti naso~eni kon sozdavawe novi grupi vernici, a ne da rabotat vo postojnite crkvi, neкои stranski misioneri se opredelija da ne go po~ituvaaat ovoj del od zakonot. Vakviot pristap na ovie misioneri napati impredizvikuvaa pote {kotii, obi~no vo vrska so turisti~ki vizi. Baptisti~kata crkva {to e registrirana vo zemjata i natamug odbiva da gi sponzorira baptisti~kite misioneri {to doa|aat od crkvi od drugi dr`avi. Vo tekot na periodot opfaten vo ovoj izveptaj, nekolku misioneri bile vo mo`nost da obezbedaat vizi za verska ili druga dejnost.

Séu { te ne e celosno razre { eno pra { aweto na kompenzacija { to se odnesuva na verskiot imot { to bil ekspropri ran od strana na vladata na porane { na Jugoslavija. Postignat e izvesen napredok vo kompenzacijata na verski imot { to porano bil vo sopstvenost na dr ` avata. Golem broj crkvi i xamii imale poseduvale zna~itelni par~iwa zemja ili drug imot { to bil ekspropri ran od strana na komunisti~kiot re ` im. Prakti~no site crkvi i xamii se vrateni vo sopstvenost na soodvetnite verski zaednici, { to ne e slu~aj so golem del od druioi imot. Barawata za kompenzacija ~esto se uslo ` nuvaat poradi toa { to odzemeniot imot go smenil sopstvenikot pove}e pati ili na nego se vr { ele dogradbi. So ogled na krajno limitiranite finansiski resursi na zemjata, mala e verojatnosta verskite zaednici da dobijat kompenzacija za golem del od ekspropri raniot imot. Pa sepak, po pove}e od 6 godini razgovori, Ministerstvoto za finansii i Evrejskata zaednica na 28 avgust 2002 godina postignaa zadovolitelna spogodba za kompenzacija za imotot na Evrejskata zaednica. Ministerstvoto za finansii se soglasi na Evrejskata zaednica da ñ vrati tri objekta vo Bitola, edno par~e zemja vo Skopje i obvrznici vo vrednost od okolu 2,76 milioni ameri kanski dolari (165 milioni denari).

Zloupota reba na verska t a sloboda

Nema { e prijavi za uni { tuvawe na verski objekti za vreme na periodot op f aten vo ovoj izve { taj. Me|utoa, kako rezultat na kon f liktot od 2001, pove}e objekti ne bea celosno obnoveni. Na 15 avgust, muslimanska Suni grupa nezakonski vospostavi postojano vooru ` eno prisustvo vo eden bekta { ki verski objekt -- Arabati Baba Te}e vo Tetovo -- kade { to e smestena edna mala, aktivna bekta { ka islamska zaednica, i potvrdi deka saka da ja prezeme sopstvenosta vrz objektot, vrz eden hotel i dva restorana { to se nao|aat na toj imot. Mo ` no e okupatorskata grupa da dobivala prikriena poddr { ka od VMRO-DPMNE i DPA, toga { nite vladea~ki politi~ki partii; se smeta deka sopstvenikot na restorane i na hotelot bil simpatizer na opozicijata. Kon krajot na periodot op f aten vo ovoj izive { taj, sporot me|u bekta { kata verska sekta i islamskata zaednica okolu postojnata sopstvenost vrz bekta { kiot verski objekt ostana nerazre { en. I ako pod prit isok na me|unarodnata zaednica vooru ` enite natrapnici zaminaa kon krajot na godinata, fundamentalisti~kite islamski lideri séu { te dr ` ea slu ` ba na terenot na Te}eto petpati dnevno.

Nema prijavi za verski zatvorenici ili pritvorenici.

Prisilna promena na verata

Nema { e prijavi za prisilna promena na verata, veku~uvaj}i i maloletni ameri kanski dr ` avjani { to bile kidnapirani ili nezakonski izneseni od SAD, ili prijavi deka na tie lica ne im bilo dozvoleno da se vratat vo Soedinetite Ameri kanski Dr ` avi.

III del. Op { testveno odnesuvawe

Generalno tolerantnite relacii me|u razli~nite verski zaednici i natamu prodol`ija da pridonesuvaat kon verskata sloboda, iako kako rezultat na me|uetni~kite tenzii, verskata sloboda be { e stavena na proba. Vo mesec noemvri 2002 godina, edna grupa amer ikanski verski u~eni lica sponzorirana od Amer ikanskiot institut za mir se sostana so pretstavnici na verskite zaednici za da diskutira za formiraweto na Me|ureligijski sovet.

Vo mesec maj Fondot na Holokaustot sponzorira edna me|unarodna kon ferencija posvetena na va`nosta na verskata tolerancija. Na kon ferencijata prisustvuva i mu se obratija na sobirot pretstavnici na neкои verski zaednici, kako i premierot.

Verskite zaednici vo zemjata ~esto se odraz na etni~kiot identitet. Konkretno, pove}eto muslimani se etni~ki Albanci. Me|utoa, ima pove}e etni~ki Makedonci muslimani. Etni~kite Makedonci tvrdat deka niv ~esto gi doveduvaat vo vrska so politikata na etni~kite Albanci muslimani, { to tie ne ja poddr`uvaat. Op { testvenata diskriminacija pove}e se javuva poradi etni~ka pristrasnost otkolku poradi verski predrasudi.

Vo periodot op faten vo ovoj izve { taj dojde do zna~itelno opa|awe na vandalizmot vrz verski imoti, a nema { e ni prijavi za uni { tuvawe na verski objekti. Vo mesec dekemvri 2002 godina bea vandalizirani dve pravoslavni crkvi vo selata Setole i Otuwa, koi ve}e bea prethodno vandalizirani za vreme na kon fliktot vo 2001.

Ne e postignat nikakov napredok vo istragata na napadite vrz muslimanski te verski objekti od 2001 godina, koga vo juni 2001 g. be { e napadnata xamijata vo Bitola, a vo avgust 2001 godina be { e zapalena xamijata vo Pri lep.

IV del. Amer ikanska vladina poli tika

Vo periodot op faten so ovoj izve { taj, ambasadorot i peronalot pri ambasadata se sre}avaa so lideri i pretstavnici na razli~ni verski zaednici, kako i so dr`avni funkcioneri, ostvarija sredbi so cel da se razgledaat pra { awata svrzani so verskata sloboda i da ñ se dade poddr { ka na poli tikata na novata vlada za etni~ka i verska tolerancija.

Objaveno na 18 dekemvri 2003 godina

Dodatok A: Univerzalnata deklaracija za ~ovekovi prava

Me|unaroden izve { taj za verska sloboda 2003 g.
Objaven od Bi ro to za demokrat ija, ~ovekovi prava i trud

Predgovor

Dodeka priznavaweto na inherentniot dignitet i na pravata na ednakvost i neotu|ivost na site lu|e na svetot pretstavuva fundament na slobodata, pravdata i mirot vo svetot,

dodeka nepo~ituvaweto i gazeweto na ~ovekovite prava doveduva do varvarski potapki { to ja voznemiruvaa svesta na ~ove~kiot rod, a doa|aweto na eden svet vo koj lu|eto bez strav }e u`ivaat potpolna sloboda na govorot i na verata e proglaseno za najvisoka aspiracija na obi~niot ~ovek,

dodeka e neophodno pravnata dr`ava da gi za { tituva ~ovekovite prava, ako ~ovekot ne e prinuden, kako posledno sredstvo, da pribegne kon buntuvawe protiv tiranijata i represijata,

dodeka e su { tinski va`no da se unapreduvaat prijatelските odnosi me|u narodite,

dodeka narodite vo Obedinetite Nacii so Povelбата u { te edna { ja potvrdija svojata verba vo fundamentalnite ~ovekovi prava, vo dostoinstvoto i vrednostite na ~ovekot i vo ednakvite prava za ma`ite i za `enite i se opredelija da go promoviraat op { testveniот napredok i podobriот `ivoten standard vo pogolema sloboda,

dodeka zemjite~lenki se zavetija deka vo sorabotka so Obedinetite Nacii }e ostvarat unapreduvawe na univerzalnoto po~ituvawe i praktika na ~ovekovite prava i na fundamentalnite slobodi,

dodeka zaedni~koto razbirawe na ovie prava i slobodi e od navisoka va`nost za celosnata realizacija na ovoj zavet,

Generalnoto sobranie ja objavuva ovaa Univerzalna deklaracija za ~ovekovi prava kako zaedni~ki standard na dostignuvawa za site narodi i za site nacii, so cel sekoj poedinec i sekoj op { testven organ, imaj}i ja postojano na um ovaa Deklaracija, da nastojuva preku u`ewe i edukacija da go promovira po~ituvaweto na ovie prava i slobodi, a preku nacionalni i me|unarodni progresivni merki da go obezbedi nivnoto univerzalno i efikasno priznavawe i po~ituvawe, kako me|u narodite od zemjite~lenki, taka i me|u narodite na teritoriiite { to se nao|aat pod nivna jurisdikcija.

^len 1

Sekoj ~ovek se ra|a sloboden i ramnopraven po svojot dignitet i svoje prava. Sekoj ~ovek ima razum i sovest i lu|eto treba edni kon drugi da se odnesuvaat vo duhot na bratstvoto.

^len 2

Sekoj ~ovek ima pravo da gi ostvaruva site prava i slobodi zacrtani so ovaa Deklaracija, bez ogled na bilo kakvi razliki, bilo da se toa rasni, polovi, jazi~ni, verski, politi~ki razliki ili razli~ni mislewa, ili razli~np nacionalno ili socijalno poteklo, imot, ra|awe ili drug status.

Osven toa, nema da se pravi razlika vrz osnova na politi~kiot, pravosudniot ili me|unarodniot status na zemjata ili teritorijata kade { to pripa|a poedinecot, bez ogled dali e taa so nezavisen, nesamoupraven ili so na bilo kakov druga~in ograni~en suverenitet.

^len 3

Sekoj ~ovek ima pravo na `ivot, na sloboda i na bezbednost.

^len 4

Nieden ~ovek ne smee da se dr `i vo ropstvo ili kako sluga; se zabranuva ropstvoto i trgovijata so robovi vo site neizini oblici.

^len 5

Nikoj ne smee da bide izlo `en na trotura ili na surov, nehuman ili poni `uva~ki tretman ili kaznuvawe.

^len 6

Sekoj ~ovek ima pravo pred zakonot sekade da bide priznat kako li~nost.

^len 7

Site lu|e se ednakvi pred zakonot i imaat pravo na ramnopravna zakonska za {tita bez bilo kakvo diskriminirawe. Site lu|e imaat pravo na ramnopravna za {tita od sekoj vid diskriminacija {to pretstavuva kr {ewe na ovaa Deklaracija i od sekakvo pottiknuvawe na takva diskriminacija.

^len 8

Sekoj ~ovek ima pravo na efikasen praven lek od strana na kompetentni nacionalni

tribunali za postapki { to pretstavuuaat kr { ewe na fundamentalnite prava { to mu se zagarantirani so ustavot ili so zakonot.

^len 9

Nieden ~ovek ne smee da bide izlo`en na proizvolno apsewe, pritvor ili egzil.

^len 10

Sekoj ~ovek ima potpolno ramnopravno pravo na fer i javno soslu { uvawe od strana na nezavisen i neutralen tribunal za da se utvrdat negovite prava i obvrski i bilo kakvo krivi~no obvinuvawe protiv nego.

^len 11

1. Sekoj onoj { to e obvinet za prestop { to treba da se kazni ima pravo da se smeta za nevin dodeka soglasno zakoni te ne se doka`e deka e vinoven na javno sudewe na koe gi dobil site garancii za svoja odbrana.

2. Nieden ~ovek ne smee neograni~eno da se smeta za vinoven poradi rasnata pripadnost, nitu da bide kaznet za prestop poradi svojata nacionalna ili verska pripadnost, nitu da bide suden ili da ne mu bide sudeno za ne { to { to spored nacionalnite ili me|unarodnite zakoni ne pretstavuva prestop { to se kaznuva vo vremeto koga bil pritvoren.

^len 12

Nieden ~ovek ne smee da bide izlo`en na proizvolno me { awe vo negovata privatnost, semejstvo, vo domot ili onamu kade { to se nao|a, nitu na napadi vrz negovata ~est i ugledot. Sekoj ~ovek ima pravo na zakonska za { tita od vakvo me { awe ili napadi.

^len 13

1. Sekoj ~ovek ima pravo na sloboda na dvi`ewe i prestop vo ramkite na sekoja dr`ava.

2. Sekoj ~ovek ima pravo da ja napu { ti bilo koja dr`ava, vku~uvaj} i ja i negovata, i da se vrati vo svojata dr`ava.

^len 14

1. Sekoj ~ovek ima pravo vo drugi zemji da bara i da u`iva azil od progonuvawe.

2. Na ova pravo ne smee da se povikuva vo slu~ai koga progonuvaweto navistina proizleguva od nepoliti~ki zlo~ini ili od postapki { to se kosat so celite i

principe na Obedinete Nacii.

^len 15

1. Sekoj ~ovek ima pravo na nacionalna pripadnost.
2. Na nieden ~ovek ne smee proizvolno da mu bide odzemen negovata nacionalna pripadnost niti da mu bide odzemen pravo na promena na nacionalnata pripadnost.

^len 16

1. Polnoletnite ma`i i `eni imaat pravo da stapuvaat vo brak i da zasnovaat semejstvo bez ograni~uvawa poradi svojata rassa, nacionalna ili verska pripadnost. Tie imaat pravo na ednakvi prava vo momentot na sklu~uvaweto na brakot, za vreme na brakot, kako i pri negovo raskinuvawe.
2. Vo brak mo`e da se stapi edinstveno so slobodna i celosna soglasnost na idnite sopru`nici.
3. Semejstvoto pretstavuva prirodna i fundamentalna grupna op{testvena edinica i ima pravo na za{tita od strana na op{testvoto i na dr`avata.

^len 17

1. Sekoj ~ovek ima pravo na svoja sopstvenost, kako individualno, taka i vo zdru~uvawe so drugi lica.
2. Nieden ~ovek ne smee prozvolno da se li{uva od negovata sopstvenost.

^len 18

Sekoj ~ovek ima pravo na sloboda na mislewe, sovest, i na verska opredelba; ova pravo se odnesuva i na slobodata na promena na verata ili veruvaweto, i na slobodata, bilo individualno, bilo vo zaedni{tvo so drugi lica, javno ili privatno, da ja manifestira svojata verska opredelba ili veruvaweto preku nivno u~ewe i praktikuvawe.

^len 19

Sekoj ~ovek ima pravo na sloboda na mislewe i na izrazuvawe; ova pravo se odnesuva na slobodata da se ima svoe mislewe bez ni~ie me{awe i preku site mediumi, bez ogled na granicite, da se baraat, da se dobijati da se prenesuvaat informacii.

^len 20

1. Sekoj ~ovek ima pravo na slobodno miroqubivo sobi rawe i zdru`uvawe.
2. Nieden ~ovek ne smee da se pr i nuduva da pr i padne kon neko e zdru`enie.

^len 21

1. Sekoj ~ovek ima pravo da u`estvuva vo vladata na svojata zemja, direktno i li i preku slobodno izbrani pretstavnici.
2. Sekoj ~ovek ima pravo na ramnopraven pristap do javni te uslugi vo svojata zemja.
3. Voljata na narodot }e bide osnova za vladeeweto na vladata; ova a volja }e se izrazuva preku periodi ~ni i vistinski izbor i spored principite na univerzalno i ramnopravno pravo na glas i }e se odr`uvaat so tajno glasawe i li so ekvivalent na slobodni glasa ~ki proceduri.

^len 22

Sekoj poedinec kako ~len na op { estvoto ima pravo na socijalna sigurnost i na realizi rawe na ekonomskite, socijalni te i kulturni prava { to se neophodni za negoviot identitet i za slobodni ot razvoj na negovata li ~nost, preku nacionalni i zalo`bi i me|unarodna sorabotka i soglasno organiziranosta i resursi te na sekoja dr`ava.

^len 23

1. Sekoj ~ovek ima pravo na rabota, na sloboden izbor na svoeto rabotno mesto, na pravedni i povolni uslovi za rabota i na za { tita od nevrabotenost.
2. Sekoj ~ovek, bez bilo kakva diskriminacija, ima pravo na ramnopravna plata za ramnopravna rabota.
3. Sekoj vraboten ~ovek ima pravo na praveden i povolen nadomest { to nemu i na negovoto semejstvo }e mu obezbedi egzistencija na nivo na ~ove ~ki ot dignitet, koj { to po potreba }e bide nadopolnet so drugi sredstva na socijalna za { tita.
4. Sekoj ~ovek ima pravo zaradi za { tita na sopstvenite interesi da formira i da pristapuva kon strukovi sindikati.

^len 24

Sekoj ~ovek ima pravo na odmor i razonoda, vku ~uvaj }i razumno ograni ~uvawe na rabotното vreme i periodi ~en platen odmor.

^len 25

1. Sekoj ~ovek ima pravo na `ivoten standard soodeveten na negovoto li~no zdravje i dobrobit i na zdravjeto i dobrobitta na negovoto semejstvo, { to op f a}a hrana, obleka, domuvawe i zdravstvena za{ tita i neophodni socialni uslugi, i pravo na obezbedenost vo slu~aj na nevrabotenost, bolet, hendikepiranost, vo slu~aj na smrt na sopru`nikot, vo starosta ili bilo kakov drug nedostig na `ivotni uslovi { to nastanale vo okolnosti nadvor od negovata kontrola.

2. Maj~instvoto i detstavoto imaat pravo na specijalna gri`a i pomo{. Site deca, nezavisno dali se rodeni vo brak ili von brakot, }e dobivaat ednakva socialna za{ tita.

^len 26

1. Sekoj ~ovek ima pravo na obrazovanie. [koluvaweto }e bide besplatno, barem vo osnovnoto obrazovanie i vo osnovnite fazi. Osnovnoto obrazovanie }e bide zadol`itelno. Tehni~koto i stru~noto obrazovanie }e bide generalno dostapno, a povi sokoto obrazovanie }e bide ramnopravno dostapno za sekogo vo zavisnost od negovite zaslugi.

2. Obrazovaniето }e se naso~uva kon celosen razvoj na ~ovekovata li~nost i kon zajaknuvawe na po~ituvaweto na ~ovekovite prava i na fundamentalnite slobodi. Toa }e promovira razbirawe, tolerancija i prijatelstvo me|u site nacii, rasni ili verski grupi, i }e gi sproveduva aktivnostite na Obedinetite Nacii za odr`uvawe na mirot.

3. Roditelite imaat pravo na prioritet da go izberat obrazovaniето na svoite deca.

^len 27

1. Sekoj ~ovek ima pravo slobodno da u~estvuva vo kulturniot `ivot na svojata zaednica, da u`iva vo umetnosta i da u~estvuva vo nau~niot napredok i korista {to proizleguva od nego.

2. Sekoj ~ovek ima pravo na za{ tita na moralnite i materijalni interesi {to se rezultat na bilo kakov nau~en, literaturen ili umetni~ki proizvod ~ij avtor e toj ~ovek.

^len 28

Sekoj ~ovek ima pravo na op{testven i me|unaroden poredok vo koj mo`e celosno da se realiziraat pravata i slobodite utvrdeni so ovaa Deklaracija.

^len 29

1. Sekoj ~ovek ima obvrski kon zaednicata vo koja mu e ovozmo`en sloboden i celosen razvoj na negovata li~nost.

2. Pri ostvaruvaweto na svoite prava i slobodi, sekoj ~ovek }e podle`i edinstveno na ograni~uvawa utvrdeni so zakonot so edinstvena cel da se obezbedi soodvetno priznavawe i po~ituvawe na pravata i slobodite na drugite luje i ispolnuvawe na pravednite uslovi na moral, na javniot poredok i na generalnata blagosostojba na demokratskoto op{testvo.

^len 30

Nieden del od ovaa Deklaracija ne smee da se tolkuva taka {to bi se impliciralo pravoto na bilo koja dr`ava, grupa ili poedinec da prezema aktivnosti ili bilo kakvi ~inovi naso~eni kon uni{tuvawe na bilo koe od pravata ili slobodite zacrtani so ovoj dokument.

*St osumdese t i t r e t a plenarna sednica
Rezolucija 217 (A) (III) na Generalno to sobranie na Obedine t i t e Nac i i,
10 dekemvri 1948 godina*

(Ova e javen materijal i mo`e da se prepe~atuva bez barawe dozvola; se ceni citiraweto na ovoj izvor.)

Objaveno na 18 dekemvri 2003 godina